

DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2023.3.2>

УДК 378.091:005.6

Олеся Стойка

ORCID ID 0000-0002-7695-6100

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
факультету іноземної філології,
Ужгородський національний університет,
пл. Народна, 3, 88000 Ужгород, Україна,
olesya.stoyka@uzhnu.edu.ua

ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ДОСЛІДНИЦЬКІ КОНЦЕПЦІЇ І НАУКОВІ ПІДХОДИ

Стаття присвячена обґрунтуванню поняття якості освіти, зокрема вищої, в контексті різних дослідницьких концепцій. Наголошено, що якість вищої освіти – складний, багатовимірний, багаторівневий феномен, який має комплексний і системний характер. У статті розглянуто три основні дослідницькі концепції: соціально та історично детермінованої якості освіти; суб'єктивного поняття, цінності, яка залежить від розуміння групою стейкхолдерів; якість освіти як системний об'єкт управлінського впливу. Акцентовано, що якість вищої освіти забезпечують такі основні параметри: якісний показник професорського складу; якість викладання (впровадження науково-педагогічними працівниками новітніх технологій у процес професійної підготовки майбутніх фахівців); стан матеріально-технічної бази, лабораторного обладнання закладу вищої освіти й фінансового забезпечення. Проаналізовано нормативно-правові і стратегічно-декларативні документи функціонування Європейського Союзу і Європейського простору вищої освіти, а також стратегічні й правові акти України; доведено, що проблема якості освіти розвивається та удосконалюється в контексті прийняття та реалізації низки документів у рамках Європейського освітнього простору. Підкреслено, що якість освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, дотримання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту. Наголошено, що сучасні цивілізаційні і національні виклики XXI ст. зумовлюють необхідність пошуку нових методологічних підходів до підвищення якості вищої освіти, зокрема її цифровізацію.

Ключові слова: дослідницька концепція, система, цифровізація, якість, якість вищої освіти.

ВСТУП

Категорія «якість» займає провідне місце у системі освіти загалом і в арсеналі педагогічних понять зокрема, узагальнюючи у змісті сукупність характерних ознак, що визначають сутність конкретного об'єкта й відмінність його змістового наповнення від інших. У полі зору дослідників перебувають також категорії «якість освіти», «якість вищої освіти», «забезпечення якості освіти», при цьому доцільно констатувати розмаїття дослідницьких концепцій і наукових підходів до їх розуміння.

Якість освіти регулюють нормативно-правові і стратегічно-декларативні документи функціонування Європейського Союзу і Європейського простору вищої освіти, а також стратегічні правові акти України. Забезпечення якості вищої освіти – базова вимога в Європейському просторі вищої освіти, вирішальну відповідальність за яку покладена на заклади вищої освіти. Механізми забезпечення якості вищої освіти достатньо гнучкі, вони враховують різноманітність систем вищої освіти, закладів вищої

освіти, програм і студентів; вони створює прозорість і підвищують довіру до освітніх програм і університетів; полегшують міжнародне визнання освітніх ступенів і кваліфікацій.

Отже, важливо охарактеризувати явище якості вищої освіти в сучасному науковому дискурсі з точки зору різних дослідницьких концепцій, що дасть теоретичну основу як для процесу наукового пізнання, так і для розв'язання практичних завдань у сфері вищої освіти, щоб українська освітня система як повноправний член Європейського простору вищої освіти стала конкурентоспроможною на міжнародному ринку освітніх послуг.

Мета статті – обґрунтувати поняття якості освіти, зокрема вищої, в контексті різних дослідницьких концепцій, а також охарактеризувати основні правові і стратегічні документи Європейського простору вищої освіти і України щодо якості вищої освіти.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Різноманіття і багатовекторність тлумачення поняття «якість освіти», зокрема вищої, призводить до багатозначних дефініцій цього феномену. Одними з перших, хто зробив спробу описати поняття якості щодо вищої освіти, були британські вчені L. Harvey & D. Green (1993). Багатовимірною моделлю цих дослідників вирізняє п'ять аспектів стосовно поняття якості вищої освіти, а саме: винятковість (своєрідність, унікальність); досконалість; придатність для мети (тобто відповідність певним вимогам, потребам чи бажанням); співвідношення ціни та якості; трансформація (тобто можливості для розвитку та виробництва нових знань).

L. Harvey & D. Green (1993) у своєму дослідженні підкреслили відносний характер якості, оскільки якість означає різні речі для різних людей, а також вона залежить від «процесів» або «результатів».

Якість вищої освіти – складна та багатовимірною концепція, застосовна до будь-якого аспекту сфери освіти – навчання, викладачів, інфраструктури, процесів. Вченими підкреслюється її комплексний і системний характер. Основними характеристиками якості освіти є: багатовимірність, багаторівневість, поліхронність, динамічність, багатоаспектність, багатопараметричність, багатосуб'єктність, інваріантність та варіативність (Енциклопедія освіти, 2021, с. 1121).

Такої ж думки дотримуються й інші дослідники. О. Осередчук (2022) визначає якість освіти як комплексне поняття в межах квалітології – триєдиної науки, що охоплює теорію якості, теорію оцінки якості (кваліметрію) і теорію управління якістю. Кожні з цих трьох складових, як зазначає дослідниця, мають певний набір критеріїв і показників якості освіти, які дають змогу різнобічно оцінити будь-яку систему освіти за зовнішніми і внутрішніми її параметрами. Якість освіти характеризується багатомірністю, багатоаспектністю та багатопараметричністю, що наклало свій відбиток на систему управління її якістю (с. 447).

Якість освіти, на думку Г. Кільової (2012), як синтетична категорія відображає всі компоненти й аспекти розвитку освіти як системи (с. 23). Дослідниця підкреслює, що якість предмета або явища зазвичай не зводиться до окремих його властивостей. Вона пов'язана з предметом як цілим, охоплює його повністю й невіддільна від нього. Тому поняття якості пов'язане з буттям предмета (с. 23).

Н. Батечко (2017) розкриває системність поняття «якість» через синергетичну взаємодію його морфологічної структури, функціональної структури, ціннісної обумовленості та з'ясування умов розвитку. На думку дослідниці, якість освіти – складна система, що поєднує організаційну структуру, методики, процеси і ресурси,

необхідні для функціонування системи освіти з метою її відповідності вимогам та соціальним нормам, державним освітнім стандартам.

Якість вищої освіти є соціально та історично детермінованою, у кожен час і в кожному місці її визначення відповідне тим вимогам, які соціальна система висуває до освіти. Так, Л. Загородня (2019) акцентує, що якість освіти визначає якісні характеристики ідеального стану освітньої системи на певний час її розвитку для оптимізації організації системи освіти з метою досягнення такого ідеального стану (с. 108).

У той же час існує і суб'єктивістський погляд, який визначає, що якість – це не властивість продукту чи послуги, а скоріше цінність, яку приписує їм одержувач і яка залежить від ступеня, до якого продукт або послуга сприяє задоволенню його потреб, інтересів, вимог або очікувань (Municio Fernández, 2005).

Як зазначає F. G. A. Calamet (2022), у наукових дослідженнях якості вищої освіти широко використовуються обидві концепції: соціально та історично детермінованої якості освіти і суб'єктивного поняття, яке залежить від розуміння якості освіти групою стейкхолдерів. У першому випадку зазвичай визначаються вимоги з боку інституційних агентів: урядових установ, що регулюють освітні системи (особливо через офіційні документи), національних і наднаціональних експертів, команд управління (як на інституційному, так і на організаційному рівнях) тощо. У другому випадку дослідження зосереджуються на різних групах суб'єктів, прямо чи опосередковано залучених до організаційної динаміки освітнього центру: студенти, викладачі, випускники, потенційні роботодавці (випускників або студентів), адміністративний персонал. Так, на думку дослідниці Г. Кільової (2012), поняття «якість освіти», найкраще тлумачити з погляду споживачів освіти, зокрема (с. 23):

- для студента освіта якісна, якщо вона сприяє розвитку його особистості й професійної кар'єри;
- для роботодавця освіта якісна, якщо підготувала компетентного фахівця;
- для суспільства освіта якісна, якщо вона формує особистість, здатну до ефективної соціальної життєтворчості тощо.

Проаналізуємо офіційні документи України, в яких закріплено розуміння якості вищої освіти та вимоги до неї. У Національній доктрині розвитку освіти (2002) підкреслено, що для всіх громадян України незалежно від національності, статі, соціального походження та майнового стану, віросповідання, місця проживання та стану здоров'я забезпечується рівний доступ до якісної освіти. Реалізація зазначеного права передбачає прозорість, наступність системи освіти всіх рівнів, гнучке врахування демографічних, соціальних, економічних змін. Якість освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, додержання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту. На забезпечення якості освіти спрямовуються матеріальні, фінансові, кадрові та наукові ресурси суспільства і держави. Висока якість освіти передбачає взаємозв'язок освіти і науки, педагогічної теорії та практики. Якість освіти визначається на основі державних стандартів освіти та оцінки громадськістю освітніх послуг. Держава постійно здійснює моніторинг якості освіти, забезпечує його прозорість, сприяє розвитку громадського контролю.

Закон України «Про освіту» (2017) визначає якість освіти як відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг. Цей Закон диференціює поняття «якість освіти» і «якість освітньої діяльності» як відповідний рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної

освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг.

Закон України «Про вищу освіту» (2014) дефінує якість вищої освіти як відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, що забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості.

Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки акцентує низку проблемних, суперечливих моментів, які мають значний вплив на якість освіти загалом, і на якість вищої освіти зокрема:

- невідповідність змісту та якості вищої освіти актуальним потребам суспільства та національної економіки, низька інтенсивність взаємодії з наукою та бізнесом;
- невизначеність довгострокових пріоритетів, відсутність стратегії соціально-економічного розвитку України, відсутність чітко виражених пріоритетів державної економічної політики;
- низька інтенсивність співпраці закладів вищої освіти з бізнесом, органами місцевого самоврядування, об'єднаними територіальними громадами як замовниками освітніх послуг;
- розрив між системою вищої освіти та ринком праці (невідповідність змісту освіти вимогам роботодавців, недостатня участь зацікавлених сторін у створенні та удосконаленні переліку компетентностей, освітніх програм, недостатня забезпеченість базами для виробничої практики студентів тощо);
- брак попиту з боку національної економіки на фахівців найбільш перспективних на ринку праці розвинутих країн у найближчому майбутньому спеціальностей (у першу чергу – інженерно-технічні фахівці, науковці-дослідники) через її сировинну спрямованість;
- низький рівень взаємодії освітніх і наукових установ у здійсненні освітньої, наукової та інноваційної діяльності;
- консерватизм закладів вищої освіти при формуванні освітніх програм;
- невідповідність галузевих стандартів, кваліфікаційних вимог потребам сучасності;
- недостатня підготовленість громадськості до участі у формуванні стандартів і програм навчання;
- відсутність механізмів зворотного зв'язку між роботодавцями, студентами, ЗВО, іншими зацікавленими особами та моніторингу зайнятості випускників;
- формальний підхід до внутрішнього забезпечення якості освіти;
- подекуди імітація академічної успішності у ЗВО для збереження штатного розпису, прив'язаного до кількості студентів;
- недостатня розвиненість культури академічної доброчесності;
- низька конкурентоспроможність української вищої освіти на світовому освітньому ринку (Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки, 2020, с. 22–23).

У Науковій доповіді загальним збором НАПН України зазначена необхідність докорінного покращення якості фахової підготовки вчителів у закладах вищої освіти до ефективної професійної діяльності в цифровому освітньому середовищі, що передбачає: осучаснити зміст і методи підготовки педагогічних працівників з урахуванням цифрових освітніх трендів; увести в освітні програми закладів освіти для

всіх педагогічних спеціальностей обов'язкову дисципліну «Цифрові технології в освіті» (Кремень та ін., 2022, с. 43).

Зафіксуємо також управлінський підхід до якості вищої освіти, наприклад безперервне удосконалення на основі методології TQM – програми, яка забезпечує структуру та інструменти для управління якістю, що дуже важливо для розвитку вищої освіти (Yusuf, 2023). Якість освіти як системний об'єкт управлінського впливу розглядається одночасно з позицій якості освітньої системи, якості освітнього процесу (як процесу споживання наданих освітніх послуг) та якості особистості випускника як результату діяльності освітньої системи за показниками його освіченості та сформованості суспільно значущих цінностей (Енциклопедія освіти, 2021, с. 1121). Т. Фініков (2019) пропонує трактування розуміння якості освіти через систему його забезпечення, зокрема: «забезпечення якості повинно стати процесом саморегулювання. Науковець стверджує, що єдиний монолітний підхід до якості та її забезпечення у вищій освіті стає недоречним, бо без взаємної довіри на всіх рівнях вищої освіти, процес не працює, а значить відсутнє реальне забезпечення якості».

Узагальнюючи зазначене, сформулюємо положення, що уточнюють зміст понять «якість», «якість освіти», «якість вищої освіти». Отож, ми визначаємо такі спільні ознаки проаналізованих нами понять:

1. Якість – це єдність внутрішніх і зовнішніх властивостей особистості; що відображають зміст якості професійної підготовки фахівця, є чітко структуровані, динамічні, можуть видозмінюватися та розвиватись, відповідно до вимог та потреб суспільства.

2. Якість вищої освіти передбачає якість професійної готовності випускника закладу вищої освіти як майбутнього фахівця конкретної галузі.

3. Якість фахівця – це сукупність професійно-особистісних характеристик, що відповідають меті вищої освіти.

4. Якість освітньої системи (освітнього процесу) визначає рівень сформованості й розвиненості властивостей фахівця.

5. Якість освіти доцільно вивчати з позиції філософського, соціологічного та психолого-педагогічного підходів, що дає можливість створити змістову інтегральну характеристику цього феномену.

Варто зазначити, що якість вищої освіти забезпечують такі основні параметри:

- якісний показник професорського складу (рівень професійного вдосконалення прямо пропорційний системі мотивації, яка повинна бути чітко розроблена та впроваджена у кожному закладі вищої освіти);

- якість викладання (впровадження науково-педагогічними працівниками новітніх технологій у процес професійної підготовки майбутніх фахівців значною мірою залежить від дієвої системи рейтингування усіх науково-педагогічних працівників вишу, що знаходить своє відображення у морально-матеріальних засобах стимулювання викладачів);

- стан матеріально-технічної бази, лабораторного обладнання закладу й фінансового забезпечення.

Спираючись на результати аналізу нормативних документів, чинного законодавства України та Європейського Союзу, ми констатуємо, що проблема якості освіти розвивається та удосконалюється у контексті прийняття та реалізації низки документів у рамках Європейського освітнього простору. Проаналізуємо деякі з них.

Вперше питання якості освіти було озвучено в 1999 році у Болонській декларації, де зазначалося, що держави-учасники будуть максимально сприяти європейській співпраці в галузі оцінювання якості освіти в перспективі розробки спільних критеріїв і

методологій оцінювання (Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти», 1999).

Конференція *«Загальноєвропейський простір вищої освіти – досягнення цілей»* (м. Берген, 2005 р.) прийняла Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Стандарти і рекомендації, які запропоновані в звіті, передбачають важливу роль для зовнішнього забезпечення якості, форми якого є різними в залежності від освітньої системи. Це можуть бути різні типи оцінювання закладу в цілому; оцінювання навчальних програм або програм з окремих предметів; акредитація на рівні навчальної дисципліни, повного курсу або закладу в цілому; а також комбінація різних типів перевірки. Загальна ефективність різних форм зовнішнього оцінювання значною мірою залежить від наявності чітко виписаної стратегії внутрішнього забезпечення якості, яка має конкретні цілі, а також від застосування освітніми закладами механізмів і методів, які забезпечують досягнення зазначених цілей.

Зовнішні агенції можуть здійснювати оцінку якості освіти з цілого ряду причин, включаючи: захист національних академічних стандартів вищої освіти; акредитацію програм та/або закладів; захист користувачів; забезпечення громадськості перевіреною інформацією (якісною і кількісною) про програми навчання та освітні заклади; вдосконалення та підвищення якості (Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, 2006).

8 липня 2009 року – Комюніке Всесвітньої конференції ЮНЕСКО з вищої освіти *«Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку»*. У комюніке зазначено про розширення доступу до вищої освіти, разом з тим вища освіта повинна переслідувати одночасно цілі рівності (справедливості), відповідності і якості. Справедливість не є просто справою доступу – ціллю має бути успішна участь і завершення, одночасно забезпечуючи добробут студентів. Акцентовано увагу на тому, що організація відкритого і дистанційного навчання, сучасні інформаційно-комунікаційні технології надають можливість розширити доступ до якісної освіти, особливо, коли до відкритих освітніх ресурсів є доступ у багатьох країнах і закладах вищої освіти. Учасники конференції одностайно зійшлися на тому, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій у викладанні і навчанні має великий потенціал для збільшення доступу, підвищення якості і успішності. У документі зазначено, що забезпечення якості є актуальною функцією сучасної вищої освіти, і вона має залучати всі зацікавлені сторони. Якість вимагає як створення системи забезпечення якості, так і зразків оцінювання і сприяння культурі якості в межах закладів вищої освіти. Наголошено на необхідності запровадження для сектора вищої освіти в цілому регуляторні механізми і механізми забезпечення якості. Критерії якості мають відображати загальні цілі вищої освіти, зокрема виховання у студентів критичного і незалежного мислення та здатності до навчання впродовж життя. Забезпечення якості вищої освіти вимагає визнання важливості залучення і збереження кваліфікованого, талановитого і відповідального науково-педагогічного штату (Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку, 2009).

Нові Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG), що ухвалено на Міністерській конференції у Єрвані 14-15 травня 2015 року, зазначають: термін «забезпечення якості» вживається в цьому документі на позначення всіх видів діяльності в рамках неперервного циклу вдосконалення (забезпечення та підвищення якості). В основі усіх процесів забезпечення якості лежать дві споріднені цілі – підзвітність і підвищення якості. Разом вони формують довіру до роботи вищих навчальних закладів. Успішно впроваджена система забезпечення якості постачатиме інформацію, яка зможе запевнити заклад

вищої освіти і громадськість у належній якості діяльності навчального закладу (підзвітність), а також даватиме поради і рекомендації щодо можливих шляхів удосконалення його роботи (підвищення якості). Стандарти забезпечення якості було поділено на три частини: внутрішнє забезпечення якості; зовнішнє забезпечення якості; агенції із забезпечення якості (Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, 2015).

Паризьке комюніке конференції Європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту 2018 р. У документі зазначено, що міністри зобов'язуються надавати можливість освітнім системам закладів вищої освіти краще використовувати цифрову та змішану освіту з відповідним забезпеченням якості, щоб покращити навчання впродовж життя та забезпечити гнучке навчання, формувати й розвивати цифрові навички та компетентності, удосконалювати аналіз даних, освітні дослідження та прогнозування та усунути регуляторні перешкоди щодо надання відкритої та цифрової освіти. У документі акцентовано на необхідності приділяти особливу увагу питанню оцифрування/дигіталізації протягом наступного робочого періоду. Оскільки високоякісне викладання має суттєве значення для сприяння високоякісній освіті, то просування в академічній кар'єрі має будуватися на підставі успішних досліджень та якості викладання. Забезпечення якості є ключовим у розвитку взаємної довіри, а також підвищенні мобільності та справедливого визнання кваліфікацій і періодів навчання в усьому ЄПВО. Таким чином, учасники визначають прогрес, якого було досягнуто в запровадженні «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» у національні та інституційні практики більшості країн. Було прийнято зобов'язання усунути перешкоди, що залишаються, щодо їх запровадження у національних законодавствах і правилах. Щоб заохотити розвиток більшої кількості спільних програм і спільних ступенів/дипломів, акцентовано на можливості використання «Європейського підходу до забезпечення якості спільних програм» у системах вищої освіти усіх країн-учасниць (Paris Communiqué, 2018).

Римська конференція (2020) пройшла вже в умовах пандемії COVID-19, яка поставила нові виклики перед вищою освітою і поглибила вимоги до її цифровізації. Спільне комюніке міністрів акцентувало необхідність спільних цифрових підходів до кращого визнання, забезпечення якості та мобільності і зафіксувало завдання віднайти нові рішення для посилення інтеперабельності цифрових систем та обміну даними студентів і закладів за умов повної поваги до вимог конфіденційності й безпеки, беручи до уваги досвід ініціативи Європейського студентського квитка та інші ініціативи. Визнавши прогрес, досягнутий у розвитку систем забезпечення якості у відповідності до ESG, комюніке наголосило на підтримці інноваційних підходів до забезпечення якості, а також на заохоченні для застосування узгоджених та безпечних систем цифрової сертифікації та комунікації, в тому числі блокчейн та подальший розвиток Бази даних результатів зовнішнього забезпечення якості (DEQAR), для полегшення автоматичного визнання на рівні систем і кваліфікацій у країнах ЄПВО.

Ми погоджуємося з дослідниками, які стверджують, що сучасні виклики зумовили необхідність пошуку нових методологічних підходів до підвищення якості вищої освіти. Одним із таких викликів є стрімкий розвиток цифрових технологій, що зумовив необхідність запровадження трансдисциплінарного підходу до побудови освітньо-наукового середовища на принципах відкритої освіти та його модернізації до відкритого інформаційно-освітнього середовища. Мова йде саме про цифровізацію різних галузей, зокрема і системи освіти. Дослідники акцентують увагу на тому, що лише наявність високотехнологічних інструментів не може підвищити якість освіти. Для ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій, як стверджують науковці, необхідно забезпечити її функціонування відповідним змістом

освіти, моделювання якого потребує науково-методичного забезпечення. Саме пошук вирішення цієї проблеми призвів до появи концепції відкритої освіти, що безперечно тісно пов'язано з цифровізацією. Розвиток освітньої системи закладу вищої освіти вимагає організації та формування її специфічного освітнього середовища на основі принципів відкритості та взаємокомунікації з глобальним освітнім простором. Проектування будь-якої системи, а в нашому дослідженні освітньої, може бути здійснено шляхом вибору правильної методології певних наукових підходів (Rostoka et al, 2021, с. 548–567).

ВИСНОВКИ

Отже, якість освіти – це складний, багатовимірний, багаторівневий, комплексний і системний феномен. У наукових дослідженнях якості освіти, зокрема вищої, визначаються такі основні дослідницькі концепції: соціально та історично детермінованої якості освіти; суб'єктивного поняття, яке залежить від розуміння груп стейкхолдерів; системного об'єкту управлінського впливу. Спираючись на концепцію соціально та історично детермінованої якості освіти, аналізуючи стратегічні документи Європейського простору вищої освіти та офіційні документи України, в яких закріплено розуміння якості вищої освіти та вимоги до неї, акцентуємо увагу на тому, що сучасні виклики зумовлюють необхідність пошуку нових методологічних підходів до підвищення якості вищої освіти. Одним з таких викликів є стрімка цифровізація вищої освіти. Розроблення інноваційних підходів до забезпечення якості вищої освіти в рамках її цифровізації, зокрема у професійній підготовці вчителів, вважаємо актуальним і перспективним напрямом подальшого дослідження.

Список використаної літератури

1. Батечко Н. Феномен якості вищої освіти в сучасному науковому дискурсі. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 3-4. С. 1-16. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2017.3-4.16>
2. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
3. Загородня Л. П. Підготовка магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти: теорія та практика: монографія. Суми : Вінниченко М. Д., 2019. 372 с.
4. Закон України «Про вищу освіту». 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/ed20170928#n33> (дата звернення: 13.07.2023).
5. Закон України «Про освіту». 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 12.07.2023).
6. Кільова Г. О. Якість освіти як ключова категорія менеджменту освіти. *Освіта та педагогічна наука*. 2012. № 5-6. С. 22–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OsDon_2012_5-6_5 (дата звернення: 12.07.2023).
7. Кремень В. Г., Биков В. Ю., Ляшенко О. І., Литвинова С. Г., Луговий В. І., Мальований Ю. І., Пінчук О. П., Топузов О. М. Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи: Наукова доповідь загальним зборам НАПН України «Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи», 18–19 листопада 2022 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Вип. 4 (2). С. 1–49. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4223>
8. Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку. *Всесвітня конференція з вищої освіти – 2009*. ЮНЕСКО; Комюніке (Париж, 5-8 липня 2009 року), Міжнародний документ від 08.07.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_011#Text (дата звернення: 12.07.2023).

9. Осередчук О. Сутність і структура понять «якість», «якість освіти», «моніторинг», «моніторинг в освіті», «моніторинг якості вищої освіти». *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*. 2022. № 2 (29). С. 443–460. DOI: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v29i2.1060>
10. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України; Доктрина від 17.04.2002 № 347/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення: 12.07.2023).
11. Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти»: Європейський Союз; Декларація, Міжнародний документ від 19.06.1999. 1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_525#Text (дата звернення: 15.07.2023).
12. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Київ: Ленвіт, 2006. 35 с. URL: https://osvita.kpi.ua/files/downloads/Standart_EPVO.pdf (дата звернення: 13.07.2023).
13. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. 2015. 22 с. URL: <https://tinyurl.com/yh9vxyyw> (дата звернення: 12.07.2023).
14. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 13.07.2023).
15. Фініков Т. В. Якість вищої освіти: сучасне розуміння та український контекст. 55 с. URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/03/yakist_vysh_osvity_T.Finikov_01.2019.pdf (дата звернення: 12.07.2023).
16. Calamet F. G. A. An Extensive Literature Review on the Predominant Conceptualizations of Quality in Higher Education and Its Main Components. *Journal of Higher Education Theory and Practice*. 2022. Vol. 22 (7). P. 146–166. DOI: <https://doi.org/10.33423/jhetp.v22i7.5280>
17. Harvey L., & Green D. Defining Quality. *Assessment and Evaluation in Higher Education*. 1993. № 18. P. 9-34. <http://dx.doi.org/10.1080/0260293930180102>
18. Municio Fernández P. La construcción de programas educativos de calidad. *Revista Complutense de Educación*. 2005. № 15 (2). P. 485–508. URL: <https://revistas.ucm.es/index.php/RCED/article/view/RCED0404220485A> (дата звернення: 12.07.2023).
19. Paris Communiqué, Paris, May 25th 2018. Paris, 2018. 9 p. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2018/06/06/12/paris-communiqueenua2018.pdf> (дата звернення: 12.07.2023).
20. Rome communiqué. 2020. URL: <https://erasmusplus.org.ua/novyny/3131-bologna-conference-in-rome-19-nov-2020.html> (дата звернення: 12.07.2023).
21. Rostoka M., Guraliuk A., Cherevychnyi G., Vyhovska O., Poprotskyi I., Terentieva N. Philosophy of a Transdisciplinary Approach in Designing an Open Information and Educational Environment of Institutions of Higher Education. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2021. Vol. 13. №. 3. P. 548–567. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/13.3/466>
22. Yusuf F. A. Total quality management (TQM) and quality of higher education: A meta-analysis study. *International Journal of Instruction*. 2023. № 16 (2). P. 161–178. DOI: <https://doi.org/10.29333/iji.2023.16210a>

References

- Batechko N. (2017). [Phenomenon of the quality of education in modern scientific discourse]. *Educological Discourse*, 3-4, 1–16.
- Zaghorodnja, L. P. (2019). *Pidghotovka maghistriv do zabezpechennja jakosti osvityjnoho procesu v zakladi doshkilnoji osvity: teorija ta praktyka [Master's training to ensure the quality of the educational process in a preschool education institution: theory and practice]*. Vynnychenko M. D.
- Kiljova, Gh. O. (2012). Jakistj osvity jak ključova kateghoriya menedzhmentu osvity [Quality of education as a key category of education management]. *Education and pedagogical science*, 5–6, 22–26. http://nbuv.gov.ua/UJRN/OsDon_2012_5-6_5

- Kremenj, V. Gh., Bykov, V. Ju., Ljashenko, O. I., Lytvynova, S. Gh., Lughovij, V. I., Maljovanyj, Ju. I. ... Topuzov, O. M. (2022). Naukovo-metodychne zabezpechennja cyfrovizaciji osvity Ukrainy: stan, problemy, perspektyvy: Naukova dopovidj zaghalnym zboram NAPN Ukrainy «Naukovo-metodychne zabezpechennja cyfrovizaciji osvity Ukrainy: stan, problemy, perspektyvy», 18-19 lystopada 2022 r. [Scientific and methodological support of the digitalization of education in Ukraine: state, problems, prospects: Scientific report to the general meeting of the National Academy of Sciences of Ukraine «Scientific and methodological support for the digitalization of education in Ukraine: state, problems, prospects», November 18-19, 2022]. *Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*, 4 (2), 1–49. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4223>
- Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [Law of Ukraine On Higher Education] (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine On Education] (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- Nova dynamika vyshhoji osvity i nauky dlja socialjnoji zminy i rozvytku. Vsesvitnja konferencija z vyshhoji osvity – 2009. JuNESKO; Komjunike (Paryzh, 5–8 lypnja 2009 roku) [New dynamics of higher education and science for social change and development. World Conference on Higher Education – 2009. UNESCO; Communiqué (Paris, July 5-8, 2009)]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_011#Text
- Oseredchuk, O. (2022). Cutnictj i ctputupa ponjatj «jakistj», «jakistj osvity», «monitoryngh», «monitoryngh v osviti», «monitoryngh jakosti vyshhoji osvity» [Meaning and structure of the concepts «quality», «quality of education», «monitoring», «monitoring in education», «monitoring of the quality of higher education»]. *Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Service of Ukraine. Series: pedagogical sciences*, 2 (29), 443–460. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v29i2.1060>
- Pro Nacionaljnu doktrynu rozvytku osvity: Ukaz Prezydenta Ukrainy [On the National Doctrine of Education Development: Decree of the President of Ukraine] (2002). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>
- Spiljna deklaracija ministriv osvity Jevropy «Jevropejskijj prostir u sferi vyshhoji osvity» [Joint declaration of the ministers of education of Europe «European space in the field of higher education»] (1999). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_525#Text
- Standarty i rekomendaciji shhodo zabezpechennja jakosti v Jevropejskomu prostori vyshhoji osvity [Standards and recommendations for quality assurance in the European area of higher education] (2006). https://osvita.kpi.ua/files/downloads/Standart_EPVO.pdf
- Standarty i rekomendaciji shhodo zabezpechennja jakosti v Jevropejskomu prostori vyshhoji osvity [Standards and recommendations for quality assurance in the European area of higher education] (2015). <https://tinyurl.com/yh9vxyyw>
- Strategiya rozvytku vishoyi osviti v Ukraini na 2022–2032 roki [Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2022–2032] (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>
- Finikov, T. V. Jakistj vyshhoji osvity: suchasne rozuminnja ta ukrajinsjkijj kontekst [Quality of higher education: modern understanding and Ukrainian context]. https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/03/yakist_vysh_osvity_T.Finikov_01.2019.pdf
- Calamet, F. G. A. (2022). An Extensive Literature Review on the Predominant Conceptualizations of Quality in Higher Education and Its Main Components. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 22 (7), 146–166. <https://doi.org/10.33423/jhetp.v22i7.5280>
- Harvey, L., & Green, D. (1993). Defining Quality. Assessment and Evaluation in *Higher Education*, 18, 9–34. <http://dx.doi.org/10.1080/0260293930180102>
- Municio Fernández, P. (2005). La construcción de programas educativos de calidad. *Revista Complutense de Educación*, 15 (2), 485–508. <https://revistas.ucm.es/index.php/RCED/article/view/RCED0404220485A>
- Paris Communiqué, Paris, May 25th 2018. Paris, 2018. 9 p. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2018/06/06/12/paris-communicueenua2018.pdf>

- Rome communiqué. 2020. <https://erasmusplus.org.ua/novyny/3131-bologna-conference-in-rome-19-nov-2020.html>
- Rostoka, M., Guraliuk, A., Cherevychnyi, G., Vyhovska, O., Poprotskyi, I., Terentieva N. (2021). Philosophy of a Transdisciplinary Approach in Designing an Open Information and Educational Environment of Institutions of Higher Education. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 13 (3), 548–567. <https://doi.org/10.18662/rrem/13.3/466>
- Yusuf, F. A. (2023). Total quality management (TQM) and quality of higher education: A meta-analysis study. *International Journal of Instruction*, 16 (2), 161–178. <https://doi.org/10.29333/iji.2023.16210a>

Стаття надійшла до редакції 15.07.2023
Прийнято до друку 26.10.2023

QUALITY OF HIGHER EDUCATION: RESEARCH CONCEPTS AND SCIENTIFIC APPROACHES

Olesia Stoika

ORCID iD 0000-0002-7695-6100

PhD in Pedagogy, Associate Professor,

Associate Professor of Foreign Languages Department,

Faculty of Foreign Philology, Uzhhorod National University,

3 Narodna Sq, 88000 Uzhhorod, Ukraine,

olesya.stoyka@uzhnu.edu.ua

This article is dedicated to defining the concept of the quality of education, particularly higher education, within the context of various research concepts. It emphasizes that the quality of higher education is a complex, multidimensional, and multi-level phenomenon with a comprehensive and systemic nature. The article explores three main research concepts: socially and historically determined quality of education, subjective perception as a value depending on stakeholders' understanding, and education quality as a systemic object of managerial influence. It highlights that the quality of higher education is ensured by several key parameters: the quality of the teaching staff, the quality of teaching (implementation of cutting-edge technologies by academic staff in the professional training process), the state of material and technical infrastructure, laboratory equipment of higher education institutions, and financial support. The article analyzes regulatory and strategic declarative documents of the European Union and the European Higher Education Area, as well as strategic and legal acts of Ukraine. It establishes that the issue of education quality is evolving and improving within the framework of adopting and implementing a series of documents in the European Educational Area. It underscores that education quality is a national priority and a prerequisite for the national security of the state, complying with international norms and the requirements of Ukrainian legislation regarding citizens' right to education. The article emphasizes that contemporary civilization and national challenges of the 21st century necessitate the search for new methodological approaches to enhancing the quality of higher education, including its digitization.

Keywords: digitalization, quality, quality of higher education, research concept, system.